ԲԻՒՐԱԿՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Բ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 36 — 28|16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1883

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը երկու անգամ պիտի հրատարակուի : — **2.** Տարեկան գինն է ամէն տեղոյ համար 2½ արծաթ մէնիս , թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով : — **3.** Ձեռքէ կը ծախուի հատը 100 բառայ : — **4.** Բաժանորդ գրուիլ ուզողները դիմելու են կամ Լրեն հրատարակչին կամ Գրատուն Փարիզու Յակոբեան խան թիւ 13, 14: Նաեւ կրնան Ղալաթիոյ կողմը Ամերիկեան վաճառատունն ալ դիմել եէնի համի փողոց թիւ 13: — **5.** Բիւրակնի վերաբերեալ ամէնքն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնիք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն : — **6.** Անանուն հրատարակ կամ որ եւ է գրութիւն չընդունուիր : — **7.** Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակն ալ կը տրուի :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նուէր. — Յաղթանակ ճշմարտութեան. — Նամակ. — Ապահով միջոց յուսումն Քրիստոնէական կրօնի. — Դաւթի կեանքն. — Ուրիշ աշխարհաց մէջ բնակիչ կը գտնուի՞. — Սաթ. — Ազգարարութիւնք. — Ձեան վրայ գիտելիք. — Առ գիշեր. — Քաղաքական տեսութիւն։

ՆՈՒԷՐ

Մեր գաւառացի բաժանորդներէն Քարբերդցի Աւգոյ Պ. Յակոբ Ս. Տէր Մանուէլեանի խորին շնորհակալութիւնիս կը յայտնեմք հրապարակաւ որ Բիւրակնի յաջողութեանն ու յառաջդիմութեանը ի սրտէ փափաքող լինելն արդեամբ ցուցնելու համար իւր բաժնեգինն կանխաւ վճարած ըլլալէ զատ՝ նաեւ այս անգամ կէս Օսմանեան լիրա նուէր յղած է ի նպաստ :

ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Աստղաբաշխութեան դիտութիւնը երբ դեռ երախայութեան վիճակի մէջ ըլլալով քայլափոխներ կընէր դէպ ի զարգացումն և դէպ ի կատարելութիւն, յայնժամ սաստիկ հալածանաց ենթարկուած կը գտնեմք :

Ակնարկ մը ընենք Գալիլէոսի աշխատութեանցն ու ձգտումներուն : Անոր ժամանակէն երբ դիտուն սարի յառաջ կամ հնդհատ ուսումնասիրել դարուն վերջերը, Նիկոլայոս Կոպերնիկոս, հակառակ Պտղոմէոսի դրութեանը վճռական ապացոյցներով հաստատեց արեգակնային արդի դրութիւնը, այսինքն թէ արեգակն չէր որ կը դառնար երկրին և ուրիշ մոլորակաց բոլորտիքը, այլ՝ արեգակն է կեդրոն որոյ բոլորտիքը կը դառնան երկիրս և ուրիշ մոլորակք, նոյն սահմն իրենց առանցքին վրայ եւս թաւալելով : Պապական իշխանութիւնն՝ երբեւ հերետիկոսութիւն նկատելով Կոպերնիկոսի այս մտածութիւնը, արգիլեց անոր հրատարակումը : Եւ սա՝ որովհետև երկիրս էր, չհամարձակեցաւ իւր գիւտը պաշտպանել, որպէսզի հետաքննութեան դատաւկնիքը իւր վրայ չբերէ :

Յետոյ Գալիլէոս Իտալացին՝ որ վերջաւորութեան դարու վերջերը ան-

ուանի եղաւ իւր մի քանի նոր դիւաւորութիւն՝ քաջ հաշուագիտութեամբ կարողացաւ երկնից սահմաններուն մէջ անդր քան զսահմանս Կոպերնիկոսի ընդարձակել իւր տէրութիւնները, և դատաւ որ հատատուն ատեղծ այն անհամար խումբերն ոլորիկ զօրութեամբ կը կառավարուին. եւ ուրիշ փաստերով երբ Կոպերնիկոսի դրութեան համ դիւտին ճշմարիտ ըլլալը կուզէր ցուցնել, իսկոյն ատոր դէմ եւս հերետիկոսութեան աղաղակներ լսուեցան որպէս թէ աստեղագիտութիւնը դիտուին աստղահմայութեան փոխած ըլլար։

Երբ հաւատաքննութեան ենթարկեցին զինքն, լսուեցաւ որ խօսելու և իւր դիւտը պաշտպանելու կայնած չէ հոն, այլ միայն դատապարտութեան վճիռ մը լսելու եթէ չուրանայ և իրեւ սուտ չմերժէ իւր գաղափարը։ Գալիլէոս ալ որ երկչոտ էր ընութեամբ՝ ի փորձութիւնս խոստացաւ ոչ ումեք չյաւտադովել և չսովրեցնել իւր գաղափարն ու այնպէս ազատ թողուեցաւ։ Մարդոց մէջ ամենէն մեծերն անգամ ունին երբեմն տկարութեան վայրկեաններ յորում փոխանակ հաւատարիմ մնալու ճշմարտութեան՝ կընկրկին։

Հաւատաքննութիւնն թէ և յաղողեցաւ Գալիլէոսի բերանը առ ժամանակ մի դոյել և անոր գրիչը կասեցնել, բայց երբեք կարող չէր կասեցնել գերկիր իւր ընթացքէն. և թէ պիտի ելնէին ուրիշ գիտուններ որք պիտի յարգէին Գալիլէոսի դիւտերը յորժամ հաւատաքննութեան ղօրութիւնը պիտի կարող չըլլար անոնց բերանը դոյել և գրիչն կասեցնել։

Իրօք այսպէս եղաւ՝ ճշմարտութեան հակառակորդք հանդերձ իրենց զօրութեամբ ոչնչացան, իսկ մեր աշխարհ և այլ մոլորակք անընդհատ կատարեցին և պիտի կատարեն իրենց ընթացք արեգական շուրջը. և այժմ պանծանօք հռչակուած է երբեմն հալածանք կրող դիւտն Կոպերնիկեայ եւ Գալիլէոսի։ Եւ մոլորակային շարժմունք՝ շարժման ընդհանուր օրինաց հետ համաձայն գտնուած են Նեւտոնի մեծանուն Անգղիացւոյն միջոցով։ Օրէնք մը՝ որոյ կը հնազանդին ամենայն մարմինք ի չամանգաղէ մինչեւ ամբաւ մարմինք երկնային։

Ճշմարտութիւնն իրրեւ ճշմարտութիւն անյաղթելի է։ Անոնք որ դիտութեամբ կը զործեն ընդ դէմ ճշմարտութեան որեւէ պարագայի տակ, պարտին լսել այն ձայն որ երբեմն հնչեցաւ յականջս Սօղոսի։ «Խիստ է քեզ ընդդէմ խթանի աքացել։»

ՆԱՄԱԿ

Աղնիւ Բիւրակն

Ձեր զօրաւոր գրչէն ելած (Տես Բիւրակն Թիւ 35.) «Գործը ի գլուխ հանել» խորագրով յօդուածն հաճութեամբ ընթերցայ։ Դուք քաջ գիտէք թէ ամենայնիւ դժուար է ինձ գրական ասպարէզն լքնել՝ սակայն սա այնպիսի խնդիր մ՚է որ, եթէ յանդգնութիւն չհամարեալ ներողամիտ լինիք ինձ, կը փափաքիմ իմ տկար գրչաւս մասնակցիլ։

Խնդիրն իրաւացի ու պատճառներն ճիշդ են, բայց եւ այնպէս կարելի է ամեն դէպք միեւնոյն չափով չափել ըսելով թէ «մեր ժողովրդեան մէջ գործ չհատարուիր այլ կըսկսուի միայն»։ Թերեւս ամեն պարագայի մէջ ուղիղ չըլլայ աղէկ գործի սկսողներն մի եւ նոյն տեսակէտէ դատելով՝ անյարատեւ համարել զանոնք որ

դադարեալ կամ առանձնացեալ կերեւին, մինչ կարելի է ունանք ի նոցանէ տակաւին լսելեայն գործոյ լինին։ Զհողութեամբ եւ անչահախնդրաբար հասարակաց օգտին ծառայող անձինք իրարմէ փառք չեն առներ որ իրենց գործքերն ընդհանուրին երեւեցնել չանան։

Երբ անձրեւք տեղան եւ ջուրերն յորդեն, յայնժամ վերիվարով վազող գետն աչաց կը ցաւնէ. սակայն չէ՞ որ մինչ ջուրերը նուազին թէպէտ անչարժ ու հանդարտ երեւի ալ, սակայն ներքեւէն հոսանքը միշտ կ'ընթանայ։ Ժողովրդական գործոց եւ իրաւանց բարոյապէս պաշտպանութիւն ընողներու համար ալ մերթ եռանդով գործել եւ մերթ լսել հարկ կը լինի, միայն թէ պէտք է որ իւրեանց սկզբունքն ուղիղ լինի, եւ գործիչք նոյն սկզբանց վրայ անխախտ մնան։

Մինչ կարելի է ըսել թէ առաքեալք իրենց կարողութենէն վեր գործի ձեռնամուխ լինելով — այն է աշակերտել զամենայն հեթանոս — եւ չկարենալով ի գլուխ հանել զայն՝ վհատեցան ու առանձնացան, քանի որ միայն հակառակորդաց մեծ զօրութենէն ճնշեալ եւ հրէից վախէն զահի հարեալ ի վերնատան փակուեր կեցեր էին, ինչպէս նաեւ Պետրոսի բանտը եղած առեն ալ աշակերտք առանին կաղօթէին յուսահատ, որ չկարացին մինչեւ իսկ հաւատալ թէ Պետրոս ինքն էր երբ նա բանտէն ազատուած իրենց բնակած տան դուռը կը զարնէր։ Կամ թէ արդեօք խեղճ առաքեալք, թշնամեաց զօրեղ յարձակումէն վհատեալ, հարկ էր որ բոլորովին թողէին այն մեծ ու փառաւոր գործն զոր սկսան, խորհելով թէ իրենց կարողութենէն գեր ի վերոյ էր։ Զի՞ որ զօրեղ հակառակորդաց անվրայ յարձակմունք այնպէս ժամանակաւոր վհատութիւն կը պատճառեն անոնց որք ժողովրդեան հոգեւոր ու բարոյական յառաջադիմութեանն դիտութեամբ եւ անդիտութեամբ արգելք եղողներու դէմ իրապէս կը մաքառին. որ թէպէտ վհատեցնելով պահիկ մի կը կասեցնեն բայց չեն կարող խափան դադարեցնել անոնց ջանքը։

Եղեն անձինք որք դաստիարակութեան հակառակեցան ու զրկեցին զայլս այն մեծ օրհնութենէն, բայց սակայն գործեր սկսող ու զանոնք անկոտր թողող կարծեցեալ անձանց անոնց դէմ քայլ առ քայլ մաքառելովը, յետոյ դաստիարակութեան ախոյեան հանդիսացան նախկին հակառակորդք, որոյ՝ օգուտը թերեւս ի սկզբան քմծիծաղ եղողներն ուղղակի կամ անուղղակի կերպիւ առաւել եւս կը վայելեն։ Ա. յոպէս նաեւ կարելի է որ ժողովրդական իրաւասութեանց ընդդիմադրողներ յետոյ նոյն ուղիղ ընթացքը պաշտպանող ախոյեաններ դառնան ու դարձեալ առաւել եւս օգտաւորք քմծիծաղ եղողներն լինին։ Արդ՝ մարդկութեան անէծքն են նոքա որք քմծիծաղ լինին զօրաւորապէս առջեւ տարին կրած պարտութեանը վրայ, մինչ սա պարտեալ երեւի, չուզելով ուղիղ սկզբունքէն չեղիլ. բայց արդարութիւնը միշտ հզօր է եւ ուղիղ սկզբան ծառայել փափաքող տարը թէ եւ իյնայ պիտի ելնէ. ոչ հեգնողաց քմծիծաղն եւ ոչ ալ հակառակորդաց զօրութիւնը չեն կարող բոլորովին կասեցնել զնա, քանի որ հզօրաց Հզօրն պաշտպան է իրաւանց եւ արդարութեան։

Ովկիանոսին մէջ ճգուած հին եւ նոր աշխարհն իրար կապող հեռագրական պարանը ի սկզբան քանիցս խզելով անյաջող ելաւ ու անոր ձեռնամուխ եղողները ծաղրու ծանակ եղան աշխարհի, որ առեն քաղաքականացեալ աշխարհին մէջ թերեւս չեղաւ լրագիր մը որ քմծիծաղ չըլլար այն աքսիոլելի ձեռնարկութեան վրայ. արդ՝ որովհետեւ շատեր անոր կրկին եւ կրկին չինուիլը չեին տեսներ, միթէ վասն այսորիկ ձեռնարկողք դադարեալ համարուելու էրն, մինչ ամեն անգամ որ խզուեցաւ, տարիներով առանձնացած կը ճգնէին նոքա մատնաչափ առ մատնաչափ նոր պարան մ'ալ հիւսելու. բայց ահա համերեութեամբ

երկար ժամանակէ եռեւ աւարտեցին իրենց ձեռնարկած գործը որ այժմ կատարեալ իրողութիւն մը, ու աչխարհիս սքանչելեաց մին եղած է այն, եւ որոյ օգուտը քմծիծաղ եղողներն առաւել եւս կը վայելեն:

Ճշմարիտ է թէ ամեն վարդու համար կատարելու հանապազօրեայ բարի գործ մը, բարի ջանք մը կայ, բայց միթէ հնար է եռանդով գործել եւ յարատեւել եթէ բարոյական վիճակի մը վախճանը մարդիւր երեւակայութեանն առջեւ չունենայ: Աստարէզին մէջ վաղղներն եթէ բարձր մրցանակն իրենց աչաց առջեւն չունենան, չեն կարող այնքան արագաթաւ վազել, թէպէտեւ ի հարկէ բայղաիոխաներն են որ զիրենք մրցանակին կը տանին:

Արդ՝ ներեցէք որ ժողովրդական գործոց անկատար մնալուն համար Ձեր յառաջ բերած իրաւացի պատճառներուն վրայ պատճառ մ'ալ ես յաւելցնեմ, այն է թէ որովհետեւ յաջողութեան համար հարկ է որ գործիչք ուղիղ սկզբան վրայ միաբան յարատեւեն, վասնորոյ որ եւ է ձեռնարկութեան մը յաջողութիւնը կը կասի ու գործը ձլնասուելով կը դադարի, երբ ոմանք ի նոցանէ ուղիղ սկզբունքէն չեղելով՝ ժողովրդական գործերը իրենց անձնական շահուն ծառայեցնել ջանան:

Մնամ անկեղծաբար

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ղալաթիա, 5/17 դեկտ. 1883

ԱՊԱՀՈՎ ՄԻՋՈՑ ՅՈՒՍՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿՐՕՆԻ

Սակրէ Աստուածաչունչ մատեանն ի մանաւորի Նոր Կտակարանն Յիսուսի, յորում պարունակին բանք յաւիտենական կենաց: Զի սա ղԱստուած ունի իւր անսխալ Հեղինակ, ճշմարտութիւն ունի իւր նիւթ ամենայնիւ անխառն եւ անշփոթ, եւ զիրկութիւն ունի իւր նպատակ եւ վախճան:

ԴԱՒԹԻ ԿԵԱՆՔՆ

Դաւիթ հովիւ տղայ մ'էր որ կը հակէր իւր հօր հօտերն ղԲեթղեհէմ շրջապատող բլրոց վրայ: Եւ ահա վտանգանակի կը կոչուի իւր հոլովական զբաղումներէն եւ առանց կանխագիտութեան կամ պատրաստութեան, կօձուի այն մարգարէէն զոր համայն Իսրայէլ կը ճանաչէ եւ կը մեծարէ, եւ որ անոր ականջին կը շշնջէ այս նուիրագործութեան նշանակութիւնն: Մարգարէն կը բաժնուի: Հովիւ պատանին առ երեւոյթս կը դառնայ իւր հոլովական զբաղմանց, դոհ սրտիւ սպասելով այն ժամանակին յորում Աստուած իւր դիտաւորութիւնն ի գործ պիտի դնէր իւր ընտրած եղանակաւ: Այնուհետեւ հովիւ պատանին յարքունիս կը կոչուի, որպէսզի իւր քնարի դեղգեղնելով ամբիծ եւ վանէ այն մելամաղձութիւնն որ խաւարչտին գիշերոյ մը նման տարտծուած էր արքային սրտին վրայ: Սաւուղ կարող եղած չէր ի բայ վաարել Սամուէլի մարգարէացած վերահաս աղետից նախազգացումներն, և չունէր այն հոգեկան զօրութիւնն որով առաջնորդուէր պաշխարութեան, դառնար իւր Աստուծոյն և հեղութեամբ ընդունէր նախախնամութեան իր կրթութեան համար տնօրինածն: Դաւթի երաժշտութիւնն իւր նպատակին կը ծառայէ. և նա կը դառնայ կըրկին իւր հօրը տունն: Եթէ մարգարէին օծումն կամ արքունի պալատն կոչուիլն իւր սրտին մէջ որ և է փառասիրութիւն մը վառած էր, նա կը հանդարտեցնէ զայն իւր կրծոց մէջ, մերը գիտցած բոլոր սաղմոսներէն և ոչ միոյն մէջ այդպիսի փառասիրու-

թեան մը ձայն չը լսուիր և իւր դռծոց մէջն ալ անոր նշանը չկայ երբեք։ Եւ այս պատանին քիչ մը վերջը բանակը կերթայ իւր երիցադոյն եղբարց պաշար տանելու, և իւրեանց հովուական առնէն սիրոյ պատգամ հաղորդելու անոնց։ Զարմանալի բան չէ որ թագաւորը գինքը չճանաչէր, ոչ ալ պէտք է մեզ տանոյ մեկնչայ նման կարծել թէ այժմ մօրուք ունենալով իւր դէմքն փոխուած էր։ Արքայք սովորաբար չատ վայրի չունին իրենց ծառայողներու և պալատականաց համար, և այն պատանին որ Սաւուղին համար քնար կը զարնէր, պիտի մտերմուհեր երբ ոչ եւս կը հնչէր քնարն։ Սակայն և այնպէս Գողիաթի վրայ տարած իւր յաղթանակն պատանւոյն դիրքն իսկ և իսկ կը փոխէ։ Նա թագաւորին ընտանեաց մէջ կընդունուի։ Վար կառնուի իւր վրայէն դեղջային վերարկուն, և թագաւորին որդին ինք իւր ձեռօք կզգեստաւորէ զայն իւր իսկ զգեստովը, և կը դինէ զայն. իւր սրով և աղեղով։ Անշուշտ այժմ այս դեռահասակ երիտասարդն կըզնայ ըմբռնել թէ խոստացեալ յաջողացման ճամբուն վրայ էր, բայց տակաւին իւր վարուց մէջ փոփոխութիւն մը չերեւիր. տակաւին թագաւորին այն նոյն հնազանդ ծառան է, կերթայ ուր որ կը խրկէ զինքն արքայն. իմաստութեամբ կը վարուի, և այնպիսի համեստ ու խոնարհ վարմունք մը ցոյց կուտայ որ, թէպէտ հնազդոյն և առաւել փորձառու պաշտօնակալաց դլուխ կը կարգուի, տակաւին ընդունելի կը լինի ոչ թէ միայն յաչս ժողովրդեան, այլ նոյն իսկ յաչս այն պաշտօնակալաց որոյմէ վեր բարձրացած էր այնքան քիչ ժամանակի մէջ։ Բայց սակաւ ինչ յետոյ սպառնական վտանգի մը թագդին սպանդն կսկսին ժողովել իւր հօրեղբայրն վրայ. պարոյ օրիորդայ բարի եկիրն անխոհեմ երդեցն, ըստ որոյ «Սաւուղ իւր հազարաւորներն և Դաւիթ իւր ձրիւրաւորներն սպաննած էր» զարթուցին թագաւորին բարկութիւնն և նախանձն։ Ո՛հ, նախանձու թշուառութիւնն և ցածութիւնն։ Նախանձն առեղութեան ամենէն առելի զաւակն է, դովեստի չափազանց սէրն չատ չարիքներ կըզնայ ծնիլ. բայց այդ չարեաց մէջ նախանձն ամենէն վատթարն և ամենէն յոռին է։ Իւր ընկերոյ վրայ դերագոյ լինելու կը ցանկայ միայն. և այս դերագունութեան հետամուտ կը լինի ոչ թէ իրօք ինքզինք բարձրացնելով, այլ կործանելով իւր ընկերներն։ Գովեստի սէրն աստիճան առ աստիճան կատանայ այն ոգին որ կատէ լսել այլոց տրուած գովեստներն։ Այս ոգին կռիւ կը զարթուցանէ, ըզպարտութեամբ կը թունաւորէ ընկերական խօսակցութիւնն. կը մղէ մատնութեան, սուտութեան և բոլոր ծածուկ մեքենայութեանց. գաղտնապէս կը տապալէ զինքնամին և յետոյ կը խնդայ անոր վրայ։ Դառնութեան, բարկութեան, նենդութեան, կեղծաւորութեան, մատնութեան, սպանութեան և բոլոր առեղութեանց մայրն է։ Զգույշ եղիք որ ձեր սրտին մէջ չմտցունէք այս չար ոգին մէկ օր մը, մէկ ժամ մը։ Զգույշ եղիք որ ուրիշին դործոյն կամ ուրիշին համբաւին համար գէշ խորհուրդ մը երբեք չմըտցունէք ձեր ներքին խորհրդոց, ձեր ներքին ղդայմանց մէջ։ Աւեցէք այս

չար ոգին կատարեալ ամբողջութեամբ։ Ցեռեք ինչ չարիք հասուց այն Սաուղին և վանեցեք զայն ձեր հոգիէն՝ ինչպէս պիտի վանէք ձեր անկողինէն թունաւոր լիժ մը։

Թագաւորն նախանձու չար ոգին չվաներ, նա կը մնայ անով և կը կերակրէ զայն։ Ընդ միշտ չար և նախանձոտ աչօք կը դիտէ դեռատի պալատականն, պատերազմիկն և երաժիշտն, իր մտածմունքներովը ինքզինք կը յանձնարէնէ, և Աստուծոյ մոլեգնութեան վայրկենի մը մէջ իր կրած կարճ նիզակին անոր կը նետէ, որպէսզի պատին վարսէ այն թշնամին, որ իրեն անիրաւութիւն մը չէր գործած, այլ մատուցած էր մեծ ծառայութիւններ։ Դաւթի դիրքն ունեցող երիտասարդ մը հակամէտ պիտի լինէր իւրովի խորհել թէ Ցէլը զիս օծեց թագաւոր լինել, զիս կոչեց յաղթութեան, ինձ պատուհասութիւն տուաւ յաղթանակ կանդնել, ամեն սիրտ և ամեն սէր ինձ քաշեց, և այժմ այս տաբաւրիչս թագաւորն, որ կամեցաւ սպանանել զիս, ոչ եւս իրաւունք ունի ինձմէ յարգանք վայելելու, և ես Ցէրոմը նպատակին ծառայութիւն ըրած պիտի լինիմ եթէ այս յիմարին թագաւորութիւնը կորզեմ և թագը գլուխս դնեմ։ Զերեւիր թէ երբեք այս օրինակ խորհուրդ մը անցաւ Դաւթի մտքէն։ Երբեք չուզեր յափշտակութեամբ բարձրանալ, չը կամիր կորզել բան մը։ Իր ներկայ կայութեան մէջ հաւատարիմ և պատուաւոր լինելով՝ ի հանդէս պիտի բերէր բոլոր իր կարողութիւնները, իր արժանիքն և թող պիտի տար որ մեծութիւնն ինքնին գար։ Հաղար հոգի ի գլուխ կարգուելով՝ և յետոյ աւելի բարձրանալով՝ և թագաւորի վերայ լինելով՝ երբեք իր դիտաւորութենէն չխոտորիր։ Այս առենիս մէջ իր գրած մի Սաղմոսն, իններորդն, պահուած կը մնայ, ուր կարդայ զայն ղեռւշութեամբ, պիտի տեսնէ որ ինչքան փոչ ինքնապարծութիւն կար Դաւթի սրտին խորերն. ինչպէս բացարձակապէս կընծայէր բոլոր իր փառքը Աստուծոյ օրհնութեան. ինչպէս կանանց երգած դովաբանական երգերն իր երգին մէջ փոխուած էին եհովան դովաբանող երգոց, և թէ ինչպէս թէ՛ թագաւորին թշնամութեամբ իր կրած նեղութիւններն և թէ՛ Գողիաթի վրայ տարած իր յաղթանակովն իր վրայ տեղացած պատիւներն հաւասարապէս կը բերէին զինքն առ Աստուած խոնարհութեամբ, երախտագիտութեամբ և սիրով։ Վերջերն Դաւիթ մեծ մեղքի մը մէջ ինկաւ, և իր ղգայած պատիժն զարհուրելի էր և դառնապէս ղղայ անոր վրայ։ Բայց անոնք որ կը կարդան իր կանխագոյն կենաց պատմութիւնն իր ներքին փորձառութեանց լոյսովն, ղոր կստանամք Եբրայական դրագիտութեան մէջ պահուած Սաղմոսներովն՝ զարմանալի պիտի չերեւի իրենց քնաւ որ Դաւթի Աստուծոյ սրտին ուղածին պէս մարդ մ'էր. և որոշ պիտի կըրնան տեսնել թէ ո՞րն է այն ոգին որոյ վերայ Աստուած հաւանութեամբ կը նայի, նաեւ անշուշտ պիտի ոգեւորին թէ յաջողութեան և թէ ձախորդութեան վտանգներուն դիմանալու։

ՈՒՐԻՇ ԱՇԽԱՐՀԱՑ ՄԷՋ ԲՆԱԿԻՉ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ՞

Շարունակութիւն տես թիւ 35

Ա.յս խնդրոյն նկատմամբ մեր դիտողութիւնները գլխաւորաբար պիտի մասնաւորեմք Արամազդ (Լուսընթագ) եւ Հրատ մոլորակաց, եւ պիտի ջանամք որ. յառաջ բերեմք ինչ որ կուսուցանէ մեզ վերաբանութիւնն : Վերաբանութեան ուղիղ դործածութիւնն կը պահանջէ որ ուրիշ մոլորակաց նկատմամբ մեր դաղափարներն ձեւացնեմք գլխաւորաբար մեր երկրին ուսուցած դասերն քննելով: Ա.յն իրողութիւնն թէ երկրիս վրայ բնակիչ կայ, անշուշտ փաստ մ'է ի նպաստ այն կարծեաց թէ ուրիշ մոլորակք եւս բնակիչ ունին: Բայց պարտիմք խնդիրն աւելի մօտէն քննել սուդելու համար թէ այդ հաւանականութիւնն որ աստիճան է: վասն զի ամեն աստիճանի հաւանականութիւնք կան, անստուդութենէն սկսեալ մինչեւ այն ամենէն աստրին աստիճանի հաւանականութիւնն որ խիստ կը մօտենայ անկարելիութիւն կոչուածին: Բացարձակապէս ստոյդ է որ մեր դիտացած մէկ մոլորակին –երկիրս– բնակիչ ունի. բայց նոյնքան ստոյդ չէ որ երկիրս նման բոլոր մոլորակներն ալ բնակիչ ունին: Բնակիչ ունեցող չատ աչխարհներ դանուելուն բարձրագոյն աստիճանի հաւանականութիւն մը կը ծագի, ի նկատ առնելով երկրիս վրայ կենաց դոյութեան եղանակն: Եթէ երբեք կրնանք դատողութիւն ընել դիտաւորութեան վրայ, մեր երկիրն կրնայ ուսուցանել մեզ որ բնութեան մեծ նպատակն կեանք պահպանել է: Երկիր, ջուր եւ օդ հաւատարապէս պէտք են կեանքով: Կլիմայի մասնաւորութիւնք երբեք չեն կարող արտաքսել կեանքն: Բեւեռային սահմանաց դառնաշունչ ցրտութեան մէջ, այդ սահմանաց ամառնային երկար օրերու եւ ձմեռնային երկար գիշերոց օտարոտի փոփոխութեանց մէջ, նոյա սառուցեալ ծովուց, միջնջենական սառի եւ հալուսպիւտ բուսականութեան մէջ սակաւին կեանքը իւր հարիւրաւոր ձեւերով կը հոխանայ: Միւս կողմանէ այրեցեալ գօտին, իւր ջոցաբորբոք ջերմութեամբ, իւր երկարատեւ երաչտութեամբ, եղանակային ճչմարիտ փոփոխութեանց պակասութեամբ, իւր դժնդակ հանդարտութեանց եւ մղեդին փոթորկաց վտանգալից փոփոխութեամբք, մինչեւ անգամ բարեխառն գօտիներէ աւելի կենաց բազմատեսակ ձեւեր կը սնուցանէ: Լերանց կատարներու չուրջն որպէս ամենէն առանձին հովտաց խորերն, ովկիանոս մէջ տեղերն որպէս աղազուն անապատին մէջ, օդին մէջ որպէս երկրիս մակերեւոյթին ներքեւն, կը դանեմք կեանքի բիւրաւոր ձեւեր: Եւ ոչ ալ տեսարանը կը փոխուի, յորժամ մտաց աչօք նկատեմք երկիրն իւր պատմութեան անցեալ դարուց մէջ, երբոր կեանք կար անոր վրայ, առատ կեանք կար: Ա.յժմ մեր դատած կենաց հետքերէն կարող եմք մակաբերել թէ ուրիշ միլիոնաւոր կենաց ձեւեր ալ անոնց հետ ներկայ էին, թէպէտ իրենց հետքը այժմ կորուսեալ է: Ա.հադին մնակերաց կմախքը կը վստահացնեն զմեզ թէ բազմաթիւ արարածք կային, որոցմով կը սնանէին այս հրէշներն: Ա.յն մեծ ծովային արարածք, որոց մնացորդներն դանուած են, փոքրիկ ձկանց բազմաթիւ ցեղերու դոյութիւնն կը հաստատեն: Գտնուած է նաեւ օդային կենդանեաց ահագին կլլմախքներ որք անշուշտ չէին կրնար ապրիլ ամայացեալ օդի մը մէջ, անշուշտ ասոնք իրենց բնակած օդին մէջ բազմաթիւ փոքր կենդանիներ կը դանէին սննդեան համար: Ջուրց մէջ բնակող փոքրիկ կենդանեաց արձանագրութիւններն պահուած ունինք երկրի խաւերու մէջ, ասոնք սերունդէ սերունդ ծովուն յատակին մէջ ընկղմեցան մեռնելէ յետոյ, եւ այդ ծովու յատակներն որք այժմ բարձրացած եւ ցամաք եղած են, ի յայտ կը բերեն մեզ իրենց խաւերուն մէջ պահուած այդ անհամար կենդանեաց մնացորդներն, քանի որ անոնց համապատասխանող օդի եւ ցամաքի փոքրիկ կենդանիք իրենց հետքը թողուցած չեն, սակայն բնաւ բանաւոր տարակոյս չեմք

կարող ունենալ որ ամեն երկրաբանական դարուց մէջ, վոքրիկ կենդանիք իրենց ամեն ձեւերովը այնքան հոս էին օդի եւ ցամաքի մէջ որքան էին ծովու մէջ, կամ որքան հոս են այժմ այս երեքին մէջ։ Միջատներու միայն մի քանի տեսակաց հետքը մնացած է. թէպէտ մերթ ընդ մերթ, հազուադէպ պատահականութեամբ մը, թիթեռնիկի թեւին նման փափուկ կազմուածք մը պահուած մնացած է, այսպիսեաւ հաստատելով ոչ թէ միայն անթիւ միջատներու գոյութիւնն, այլ նաեւ ցոյց տալով՝ թէ փափկասուն ծաղիկնք իւրեանց քաղցր բուրմանց եւ երիտասարդ դեղեցկութեանց բոլոր հրապոյրներով դոյ էին այն հին ժամանակաց մէջ եւս։ Սոսկ հայեցողութիւն չէ ուրեմն, այլ երկրաբանութեան անվիճելի մէկ վարդապետութիւնն՝ թէ բրածոյական ապառաժներու ներկայացուցած բոլոր ժամանակաց մէջ, մեր երկրի վրայ մեծ ճոխութեամբ կը գտնուէր ամեն տեսակ կեանք։

Շարունակելի

ՍԱԹ

Սաթին ամենէն անմաքուր եւ ստորին տեսակներն կը գործածուին վայելչագոյն բաղադրութիւն պատրաստելու համար. բայց սաթին պատուականագոյն տեսակներն որք կը գործածուին քառանկիւնեակներու, ծխափողի բերաններու եւ ուրիշ նպատակաց համար, այնքան շատ կը վաճառուին, որ սաթի հանքերն հարստութեան աղբիւր եղած են։ Եւրոպական սաթի մեծագոյն հանքերն կը գտնուին հիւսիսային արեւելեան Բրուսիոյ Պալթիկեան եղերայց վրայ։ Այժմ 80 թոնաչափ սաթ կը հանուի ամեն տարի այդ վայրերէն. եւ կը թուի թէ անհատնում հանք մ'է այն։ Հաշիւ եղած է որ դարուս ընկղմեալ հետէ 1600 թոնաչափ սաթ արտադրուած է այդ կողմերէն։ Եւ եթէ, ինչպէս անոնք կը պնդեն, այս սաթի արտադրութիւնն 3000 տարիէ՛ի վեր կը շարունակուի, հաշիւ եղած է որ այդ ժամանակամիջոցին մէջ կատարուած ամբողջ արտադրութիւնն 60,000 թոնաչափէն նուազ չկրնար լինել։

Հանքերու մէջ գտնուած սաթերն անջատաբար բեկորներ են որք կը զանազանին մեծութեամբ, գոնէ վարդարանի հատի չափ եւ այլք ծանր կոճղերու չափ խոշոր լինելով, գըտնուած մեծագոյն կտորն 13 ½ ունկի ծանրութիւն ունի, եւ այժմ Պերլինի արքունի հանքային թանգարանին մէջն է։ Սաթի հանքը կապոյտ հողի խաւի մը մէջ կը գտնուի, այդ հողը գետնին երեսէն մինչեւ 80 կամ հարիւր ոտք խոր իջած է։ Բրուսիոյ սաթի դաշտերն գրեթէ 50 մղոն երկայնութիւն եւ տասը մղոն լայնութիւն ունին, եւ այդ դաշտերու մէջ մեծ քանակութեամբ սաթ կը գտնուի. հաշիւ եղած է որ ամեն տասներկու քառակուսի ոտնաչափ գետին մէկ լիտր կընայ արտադրել։ Կը կարծուի թէ միայն Բրուսիոյ այդ մասին մէջ այս օր կէս միլեան թոնաչափի չափ սաթ պահուած կը մնայ։ Բայց Բրուսիոյ Պալթիկեան եղերքն չեն միայն այն վայրերն ուր կը գտնուի այս պատուական նիւթն։ Տարակոյս չկայ թէ կը գտնուի նաեւ մեծ քանակութեամբ Պալթիկ ծովու ներքեւն։ Գտնուած է նաեւ հիւսիսային Սիպերիոյ, Քամչաթքայի եւ Պէհրինկի կիրճերուն մէջ, գտնուած է նաեւ Սպիտակ ծովու եղերայց վրայ։ Կրինլանտիոյ եւ Սիկիլիոյ

հարաւային կողմանց մէջ։ Հոմերոս կը յիշէ սաթը իբր ոսկւոյ հետ հաւասար արժողութիւն ունեցող նիւթ մը։

Ա.յժմ պատմենք թէ ինչպէս կը գոյանայ սաթն։ Նախապատմական ժամանակաց մէջ գոնուած գրեթէ վեց տեսակ կոնաբեր ծառոց միջոցաւ պատրաստուած է այն։ Ա.յս ահագին և անհամար ծառերն հին ժամանակաց մէջ իրենց առատ խէժերն հոսեցուցեր են երկար դարեր, այդ խէժն հողին ներքեւն երկար առեն պահուած և մնացած է իբր բրածոյ, եւ այս երկարատեւ ամրացած և սաթի վերածուած է։ Ա.յս նախնական վեց տեսակ ծառոց երկուքն դեռ մինչեւ յայսօր կը գոնուին. և անոնց անբաւ անտառներն դեռ մինչեւ յայսօր կը ծածկեն այն վայրերն ուսկի սաթ կը հանուի։ Շատ կը նմանին անոնք տեսակ մը շոճիի և երեւիններու։ Ա.յդ հին նախնական ծառերն հողին մէջ փտած և կորսուած են, բայց իրենց ճիւղերէն և արմատներէն հոսած խէժը, որ պահուած մնացած է հողին մէջ, այսօր կը նպաստէ պճնազարդութեան և կերպ կերպ հաճոյից։ Սաթի կտորներ գտնուած են որոց մէջ ծառերուն փայտի և կեղեւի բեկորներն պատահմամբ թաղուած՝ եւ այս բարերաղդ դիպուածաւ փտութենէ պահուած են։ Ա.յս տեսակ փայտերն մանրադիտակով ընտրելով՝ անմիջապէս կը յայտնուի թէ ծառերն, ինչպէս վերեւ յիշեցինք, արդի կոնաբեր ծառոց տոհմակին կը վերաբերին, և այժմեան կոնաբերներուն չատ և նման չեն։ Դարեր յառաջ Պալթիկ ծովու արեւելեան եզրերն ամբողջովին ծածկեալ էին այս սաթ արտադրող ծառերով. և այժմ այս պատճառաւ է որ մեծ հարստութեան աղբիւր մը բացուած է այդ տոհմանաց բնակչաց համար։ Հաշւի եղած է որ Բրուսիոյ այդ տոհմանաց մէջ տակաւին այնքան մեծ քանակութեամբ սաթ կը գտնուի, որ միջին հաշուով մը 250,000,000 Անգղիական ոսկւոյ դրամաց մը կրնայ շահուիլ անկէ։

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԿԱՄ ԲՈՂՈՔՔ

ՋԳԱՅԱՐԱՆԱՑ

Մարդկային սեռին համար չ'կայ խնդիր մը այնչափ հարկաւոր ու շահեկան քան որչափ անձնական առողջութեան խնդիրը.

Յայտնի և անհերքելի ճշմարտութիւն մ'է այս որ մարդկային կեանքը դառնացնող պատճառաց մեծագոյնները են այն հիւանդութիւն կոչուած ցնաւակար աղտեցութիւնք՝ որք ապառողջ վիճակի կենթարկեն մարդուս կազմութեան այլ և այլ դործարանները։

Ա.ստից իւրաքանչիւր տեսակը մասնաւոր գործարանաց վերայ իրենց ի գործ դրած աղտեցութեամբք, ուներն իւրեանց առանձին բնութիւնք և եղանակները։

Ըստ որում բնութեան օրէնքներն անխուսափելի են, և՝ ի հարկէ գործարանաւոր ու անգործարանաւոր մարմնոց քիմիական վերլուծութեամբ անխափան պիտի ծնին զանազան տեսակ հիւանդութիւններ պատճառող ապականեալ գոլորշիներ, հետեւապէս ախտից ըստ իւրեանց տեսակին ծագումն ու խմորումն՝ ի հիմանէ ջնջելու միջոց ընդունայն է

վնտռտելը. վասն որոյ ախտից պատճառներն իսպառ ջնջելու ջանացողութիւնք, կենդանական և բուսական կեանքը ջնջելու ջանացողութեան չափ անտեղի գործ մը պիտի ըլլար։

Արդ կարեւոր հարցում մը կը ծագի՝ ի մտի թէ՝ ուրեմն ինչ միջոց կայ գործադրելի որով մարդիկ կարողանան հիւանդութեանց աղետաբեր ազդեցութիւններէն պահպանուիլ, քանի որ անոնց դոյութեան աղբիւրներն յամբերցուներ անհնարին է։

Այս հարցման ուղիղ և վստահելի պատասխան այս է թէ՝ ամեն բանէ յառաջ պէտք է հասու լինել այն գաղանեայ կամ օրինաց որոց մէջ կը գտնուին այն նախնական միջոցներն որոցմով կրնանք արգելուլ ախտաբեր դոյզնչեայց մեր արեան մէջ մտնելն։ Բանականութեամբ օժտեալ մարդկայնութեան ուրեք տեսակ ախտերու դէմ ընելիք նախազգուշութիւնք դժուարին պայմաններէ կախեալ չեն, եթէ կամին հնազանդիլ ղեկավարեալոց անսխալ աղդարարութեանց. ղի չիք ձայն մը այնչափ հաւատալի և ստոյգ որչափ մարդկային ղեկավարեալոց ձայնը։

Ծով և ցամաք անհաշուելի կենդանեօք լի են որոնք կապրին խայտալով, իրենց պարզեւուած բնազդական կարողութիւններն ճշտապար գործածելով ամեն տեսակ վնասակար նիւթոց և աղտեղութեանց դէմ։

Ո՛չ ապաքէն կենդանիք եթէ ոչ բնաւին, այլ մեծաւ մասամբ կապրին ազատ այն ողբագին և տառապալից ախտերու ներդործութիւններէն, որոց պատճառաւ իրապէս թշուառ եղած է մարդկային էակաց թանկագնի և հաճոյալի կեանքը։

Բուռն և խրոխտ կրքեր որք սանձահարեալ չեն բարձրագոյն ու հանճարեղ բանականութեան միջոցաւ, արդարեւ գերի վարած են իւրեանց հետ մարդկային ղեկավարական դործարանաց հարկաւորագոյն վախուկ կարողութիւններն որոց օրինաւոր կիրառութեամբ ծնունդ պիտի առնէին քաղցր և բերկրաւէտ ղեկայմունք։

Անզուսպ ցանկութիւնք, ակրատութեան ախտի հուժկու շղթաներով, արբեցութիւնն իւր հլեղէն չունչով, դիճութիւնք, որկրամոլութիւնք, որքան չատերն իրենց ծաղիկ հասակին մէջ քշած տարած են ի գերեզման. այնպէս որ չեմ վարանիր ըսելու թէ՝ եթէ երբեք կարելի ըլլար գերեզմանները անդամ իրենց դիով և ցաւակցութեան ողբերգութիւններն պիտի կարդային այս խղճալի ըղհերուն վերայ։

Բանէ ցաւալի է որ մարդկային սերը առողջութեան պահպանման մէջ անբաւներէն նուազ նախանձախնդիր է, վասնզի կենդանեայ իւրաքանչիւր տեսակն առողջութեան թշնամեաց դէմ ոչ միայն ապառազինուած՝ այլ նաև յաղթանակ իսկ տարած է։

Կենդանիք պատրաստ կան խոնարհաբար հնազանդիլ ղեկավարանաց ձայնին, կը յարգեն և կը լսեն անոնց լուիկ մրմունջներն. միանգամայն կը վտանգ տալ խրախոյս անոնց տեսական աղդարարութեանց. վասնզի դոքա բնազդմամբ քաջ ուսած են որ իրենց բարեկեցութիւնն և երջանկութիւնն այդ աղդարարութեանց ձայնին հնազանդելու մէջ կը կայանայ։

Մինչ կարելի բան է ծարաւութենէ պապակեալ դառնուկի մը իրը

ջուր գաւաթի մը օդի խմցունել առանց բռնաթարուելեան։

Ցետ կշռանալոյ հնար է երբեք թռչնոյ մը կերակուր կերցունել։ Դարձեալ ոմն կարէ անօթութենէ մարելու վրայ եղող իշու մը մարդոց ախորժիւ ծամած դեղնագոյն ծուխի աերեւներէն կերցունել. ու անգամ հատատելէ վերջ նա պատրաստ կայ ղեկավարանաց ձայնին հնազանդելով մեռնիլ՝ ի քաղցէ քան մեղանչելով անոր դէմ ապրիլ դաւնութեամբ։

Անբանը իւրեանց անձին նախահոգութիւններն կը կատարեն յոյժ զարմանալի եղանակաւ. գաղթական թըռչունք, ինչպէս արտուտք, երամ երամ կը չուեն, երբ զգայարանաց ազդարարութեամբ տեղեակ կըլլան թէ՝ եղանակի փոխոխեալ վիճակը այլեւս չը ներեր իրենց առողջակեցութեան, յայնժամ տկարագոյն արտուտն իսկ չը կասկր իւր ճանապարհորդութիւնն ընելէ։

Բոյնին մէջ մեռնող ագռաւի ձագունք իրենց ծնող ագռաւներէն ողբագին ճիչերով փութանակի դուրս կը ձգուին, անոնց մարմնոյ փտութենէն յառաջ գալիք ջնասէն զերծ մնալու համար։

Դարձեալ դիակը դաղանք և թըռչունք իսկ թէ և նեխեալ. մարմինով չատ անգամ անանկին ալ, տակաւին պէտք է դիտնալ որ անոնց մարսողական գործարանաց կազմութիւնք կը ներեն այն տեսակ կերակրոց, բայց այսու ամենայնիւ անոնք լաւ դիտեն ընտրել իրենց դրութիւնը ջնասող ոևէ ապականեալ նիւթոց մնասանդ դիակներու ննդեան անյարմար առաքինութիւնները։

Մինչ դեռ թռչունք բաղմաթիւ վտանգներով չրջապատեալ՝ անտառներն խնդագին երդերով կը լեցունեն անդադար առողջութեան բերկրալի արտայայտութեամբ, և կենդանիք ահագին անտառոց ու լերանց մէջ զուարթագին կանցունեն իրենց ժամերն, մինչեւ իսկ երբ իրենց ճարակման արօտները կենսաղրաւ թռունալից բուսեղինօք լի ըլլան, զարմանալի բան է որ բարձրագոյն ձրիւք և կրողութեամբք օժտեալ մարդկային սերնդեան մեծագոյն մասին կեանքն տառապալից և հառաչական եղած է, անբաւեխառնութեան և անզգուշութեան պատճառաւ։

Ո՛չ ապաքէն բանաւորք հետատեսութեան բարձրագոյն կարողութիւնները խիստ չատ անգամ և չատ մը աղօտ խնդրոց մէջ զարմանալի կերպով ցոյց տուած են։ Ուստի անձնական առողջութեան կենսական խընդիրն բաղմից առաւել արժանի չէ քան որեւիցե խնդիր որոյ վերայ դրօճածուին հետատեսութեան ողջոյն կարողութիւնք մարդկան, այն ամեն ախտաբեր և դժնեայ աղդեցութեանց դժնդակ հետեւանքները գուշակելու և պատշաճ եղած նախզգուշութիւնները ընելու համար. անշուշտ եմ թէ չըկայ առ այս բացատական պատասխան.

Մարդկային աննկերելի անտարբերութեան առջեւ կենդանեաց այս մասին կատարած աչալուրջ և զգուշաւոր հոգատարութիւնը վայել է՝ ի հանդէս բերել, որպէս զի մարդիկ դան խոնարհաբար օրինակ առնուլ անբանից այս խոհական վարմունքէն։

Նիկոմիդիա Ա. Գ. ԹԱՀՄԱԶԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ա.

Օդ քանի բարձրանայ մթնոլորտի մէջ այնքան կանուսրանայ եւ կպաղի։ Այնպէս որ մէկն եթէ ի Յուլիսի կ. Պոլսէն օդապարիկով ի վեր բարձրանայ՝ ամէճանաբար Յունիսի, Մայիսի... փետրվարի եւ Յունուարի եղանակաց օդոց պիտի պատահի, կամ պաղն հետզհետէ պիտի աւելնայ որպէս թէ դէպ ի բեւեռ կուղեւորի։ Ջրաշոգիք ալ երբ այսպէս վեր կելլեն, կամ հողմոյ այնպիսի հոսանայ կհանդիպին որ պաղ են քան սառոյցի ամէճան, կսկսին բիւրեղանալ նման եղեման թելուկներու՝ որք կհաւաքուին պատուհանի ապակեաց վրայ, երբ սենեկի օդ թաց է եւ տաք քան զարտաքինն։ Ինչպէս եղեման թելուկք կամ բիւրեղք այնպիսի լման եղանակաւ կը փակչին ընդ իրեարս որ կը կազմեն զանազան ձեւեր, նոյնպէս կկուտակին եւ ձեան պատառիկներ, որք սքանչելի աստղաձեւեր կ յօրինեն առհասարակ վեց եւ մերթ երեք՝ մերթ երկուտասան կանոնաւոր չառաւիղօք։

Ձեան այս պատառիկներ ծանրանալով քան զօդ, ուր կլողային որպէս սառոյցք ի վերայ ջուրց, կսկսին սուզանիլ յօդս, որ է դէպ յերկիր իջնել։ Օդոյ սառրին կարգերն թէեւ վերնոց բաղդատմամբ խիտ են եւ բաւական առ ի բառնալ վերնասոյզ հատիկներն, այլ սասնք իրենց վայրասուզելու առեն չարունակ կըստուարանան առ յինքեանս ձգելով՝ ուրիշ խտացեալ շոգիներ կամ բիւրեղներ որ կան յօդս կամ յանկս։ Այսպէս որքան վար իջնան այնքան կմեծնան, հետեւապէս կծանրանան քան զօդ, ուստի կիջնեն մինչեւ երկրի երեսը։ Վասն այսոյիկ երբ այս ընթացից խափանք չկան, ըսենք չիք մրրիկ եւ թաց է օդ եւ պաղ մինչեւ ցառոյրին կարգերն, ձեան պատառներ խոշոր կըլլան ի դաշտի քան ի բարձունս լերանց։

Իսկ եթէ սառրին կարգի օդ չերմ ըլլայ քան սառոյցի ամէճան, վերին պաղ կարգաց մէջ կազմեալ ձեան պատառիկներ առջա չերմութեամբ կհալին եւ իրր անձրեւ յերկիր կտեղան։ Եւ այնու պէս, ի բաց առեալ մասնաւոր առիթներ, ինչպէս ըսինք օդոյ սառրին կարգեր ամէճանաբար խիտ են եւ չերմ, կհալին ձիւներն։ Վասնորոյ շատ անգամ դաշտաց վրայ անձրեւ կտեղայ մինչ նոյն առեն քովի լերանց վրայ ձիւն կուգայ։ Հետեւապէս կկարծուի թէ, անձրեւաց մեծագոյն մասն այսպէս ձիւնէ յանձրեւ փոխուած են։

Օդերեւութաբանք կհաշուեն օդոյ ամման մը, ուր՝ նոյն իսկ ի հասարակածի եւ այն ծովագին եղանակաց մէջ, օդ պաղ է քան զկէտ սառուցման, եւ մինչ ուր օդոյ վերին կարգերէն ձեան պէս կիջնեն սառած բիւրեղք եւ անոնք ի վար յանձրեւ կփոխին։ Այս բարձրութիւն, զոր կանուանեն ձեան սահման կամ գիծ, կհաշուի տեղւոյ մը բարեխառնութեան (չերմութեան) ամէճանն բազմապատկեալ 450 ոտքով կամ 160 մեթրով։ Այս բարձրութիւն կամ սահման ամենաբարձր — իրր 15.000 ոտք, կհամարուի հասարակածին տակ, եւ ըստ մերձենալոյ բեւեռաց երկրի երեսին կը մերձենայ, այնպէս որ լայնութեան 80° տակ առհասարակ գրօ կմնայ, որ է ըսել երկրի մակերեւոյթը կշօշափէ։ Եւ ըստ այսմ այրեցեալ գօտւոյ մէջ երբեք ձիւն չիջներ յերկիր, սառուցեալ գոտւոյ մէջ ալ բնաւ չանձրեւեր։ Այլ բարեխառն գօտւոյ մէջ, որոյ Հիւսիսային մէջ է եւ Տաճկաստան, թէ ձիւն եւ թէ անձրեւ տեղալու երեքական ամիս միջոցք կան։ Եւ առաւել ձիւն կուգայ բարեխառն գօտեաց՝ սառուցեալ գօտիներու մերձ տեղերն, ըսենք Ս. Բեթրսպուրկ, քան նոյն ինքն սառուցեալ գօտեաց մէջ կամ ի բեւեռս կոյս։ Թանզի այրեցեալ գօտւոյն մէջ Ովկիանէ եւ ծովերէ վերացեալ շոգիք՝ բարեխառն գօտեաց վրայ ի կերպարանս անձրեւի եւ ձիւնոյ յերկիր կը տեղան եւ քիչ բան կմնայ մինչ բեւեռ-

ներ երթալու, ուր եւ չիք ջերմութիւն արեգական որ սառերն եւ ձիւներ ի չոր վտակ վտակարկէ։

Ջեան սահմանն, զոր յիշեցինք, այլ է քան սահման միջնջենաւոր ձեան, ուր երկրի վերայ յամեան ձիւն չի հատնիր, կամ տեղացած ձիւներն բոլորովին չեն հալիր, այլ կմնան յաջորդ ձմրան։ Այսպիսիք են նոյն իսկ ի Տաճկաստան՝ Մասիս, Ողիմպոս եւ այլ շատ մը բարձր լերինք։ Ասոնց բարձրութիւն շատ ստորին է քան զսահման ձեան դծի, եւ շատ ենթակայ մանաւանդ սպարագայից կամ պատճառաց՝ ուստի միջնջենաւոր ձիւն նշան կամ հաստատութիւն համարելի չէ տեղւոյն բարձրութեան։

Ա. Մ. Ի.

Ա. յենթ-ալ գօլէճ (Շարունակելի)

ԱՊ ԳԻՇԵՐ

Քաւ առ ձայնել զքեզ խաւար,
Քաւ եւ կոչել զքեզ տիպար
Անգիտութեան, ով բազմալոյս
Փաղփուն գիշեր ոգեպարար։
Լոյս ես, գիշեր, եւ յայտարաւ
Էին փառաց վսեմական։

Չի fո ճակատ է վեհափառ
Պճնեալ ի բազ աստեղաշար.
Բոցաճաճանչ ի fոց դիմաց
Լոյս կայլակէ մեծածաւալ։
Լոյս ես, գի՛շեր, եւ լուսարար
Վեհ տաճարին արբազումար։

Զլուսաբորբ կրես կաճառ
Արեգականց յաւէտաբառ
Ծովահանգոյն ի յարգանդիդ,
Մայր ծնելոց բիւրահազար։
Լոյս ես, գի՛շեր, եւ զանձարաւ
Հրաշալեացն արարչական։

Լոյս ես, ով ցայգ, զի ի հանդէս
Անես զաշխարհս դէզադէզ
Չոր ճախանճոս լոյս տուընջեան
Ճաչաց անյայտ առնէ 'ւ անտես։
Լոյս ես, գի՛շեր, եւ յայտարաւ
Էին փառաց վսեմական։

Եւ տիեզերց Վենապետի
Մեծակառոյցն ապարանի
Լուսափողփող զարփեան յատակ
Աչաց առնես տեսանելի։
Լոյս ես, գի՛շեր, եւ լուսարար
Վեհ տաճարին արբազումար։

Դու յայտնութեան ասուածային
Չոսկի հատոր եւ զառաջին
Բերես ի յայս, ի դրուատիս
Անման փառաց բարձրեալ էին։
Լոյս ես, գի՛շեր եւ բանգործաւ
Ազգմանց որ զանձն առնեն կենդան։

Հոգիաշունչ եւ սուրբ մատեան
Ասացուածոցն վսեմական
Թարգման ունի, ով սուրբ գի՛շեր,
Զայդ պերճ հատոր արփանիւթեան
Լոյս ես, գի՛շեր, եւ յայտարաւ
Էին փառաց վսեմական։

Ի fո լեզու վեհ պերճախօս
Ի fո բարբառ մեծաճարոզ,
Հրաւիրես զմահացուս
Ցէին պատօն հոգեզբօս։
Լոյս ես, գի՛շեր եւ յայտարաւ
Էին փառաց վսեմական։

Ազդես յոգի զգօն աւիւն
Անձնիւր ասեղ ի ծող փայլիւն,
Ի ծուռ իջեալ եւ մահացուն
Ցաղօթս կայ արտազեղուն
Առ Հայրն անմուն։
Լոյս ես, գիշեր, եւ լուսարար
Վեհ տաճարին արբազումար։

Կարին, Ս. Մ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 16/28 1883 Ուր.

Գերմանիոյ դահաժառանգ իշխանն ժամանակիս ուրիշ արքայական իշխանաց օրինակին հետեւելով՝ Սպանիական և Իտալական արքունիքը փոխադարձ այցելութեամբ մեծարելու համար, ուղեւորած էր ի Մատրիտ։ Անդ Սպանիոյ երիտասարդ արքայն ընդունեց զնա այն նոյն արքայավայել մեծարանօք որով ինքն ընդունելութիւն գտած էր ի Պերլին Գերմանիոյ արքունեաց կողմանէ։ Արքայական մեծարանքներէն և ոչ մին պակաս մնայ։ Զինուորական հանդէսք, չքեղ կոչունք և իշխանական պարահանդէսք միացան ժողովրդային մեծարանաց եւ հանդէսներու ամեն յարդանք լիուլի մատուցանելու այն իշխանին որ ամենայն հաւանականութեամբ ընդ հուպ պիտի բազմի Գերմանական մեծատանձ գահին վրայ։ Ոմանք կը կարծէին թէ Գերմանական դահաժառանգն չերմ ընդունելութիւն պիտի չգտանէ Սպանիոյ մէջ։ Հակագերմանական Գաղիական թերթերը ակնկալութիւն ունէին որ Սպանիական ազգն մեծ համակրութիւն ցոյց պիտի չտայ այս հիւսիսային իշխանին. և թերևս ընորհիւ մտնաւոր կուսակցութեանց չնչին ցուրտ ընդունելութիւն մը միայն մատուցանէին անոր Սպանիացիք։ Բայց ըստ վկայութեան թայմզի թղթակցին, իշխանին համակիր և աղնուական վարմունքը յաղթեց բոլոր այս տեսակ ցուրտ ղգացմանց, եթէ երբեք դոյութիւն ունէին անոնք։ Ներկայ դարուս մէջ արքայական անձինք կրնան մեծ աղդեցութիւն ի գործ դնել հանրութեան վրայ լոկ երևոյ անձնական աղդեցութեամբ և բարուց աղնուականութեամբ։ Փառաւոր կերպարանօք և դեղեցիկ բնութեամբ զարդարեալ այս գահաժառանգ իշխանն՝ Սպանիոյ մէջ ուր որ այցելեց ժողովրդեան համակրանքը իրեն գրաւելու կարող եղաւ։ Բոլոր այս համակրական ցոյցերուն մէջ ամենէն օտարոտին կրնայ համարուիլ պապական կղերին ցոյց տուած համակրանքը։ Իշխանն լինք բողոքական՝ և բողոքական կայսերութեան մը դահաժառանգն լինելով՝ չէր ակնկալուէր որ Սպանիական պապական կղերին կողմանէ մասնաւոր համակրանք վայելէր, և սակայն ամեն կողմ կղերը արժանավայել ընդունելութիւն մատուց այս բողոքական իշխանին. այս կերպիւ դարուս աղատական ոգւոյն համաձայն ընթացքի մը հետևեցաւ։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ պապը յատուկ հրահանգ ղրկած էր Սպանիոյ կղերականաց, որպէսզի արժան եղած պատիւ և յարդանք ընծայեն անոր, առանց կրօնական խորութեան. և թերևս այս մանաւանդ հրահանգներն արուեցան որպէսզի իշխանն առաւել խրախուսուի ուղեւորելու նաև ի Հռոմ և այցելելու պապին իսկ։ Բարեկարգութեան օրերէն հետէ Գերմանական կայսերք պապին հետ բարեկամական յարաբերութեանց մէջ չէին գտնուեր. ոչ ալ պապն Գերմանիոյ արքունեաց այցելութիւն վայելած էր, թէպէտ յառաջ քան զբարեկարգութիւն, Գերմանիոյ կայսերք այնքան մերձ առընչութիւն ունէին պապերուն հետ, որ այն հին ժամանակաց պահանջման համեմատ պա-

պերու ձիուն ասպանդակն բռնելու պատիւն ալուսած էր իրենց։ Ժամանակներն մեծապէս փոխուած են այդ հին օրերէն ի վեր. և այժմ երբ որ Գերմանիոյ դահաժառանգն ի Հռովմ ուղեւորեցաւ, Իտալիոյ Ումպերթ արքային փոխադարձ այցելութիւն մը տալու համար, ոչ թէ Պապին ձիուն ասպանդակն բռնելու, այլ միայն բարեկամական այցելութիւն մը ընելու համար ներկայացաւ Հռովմայ քահանայապետին, որոյ անսահման իշխանութեան այնքան մեծ հարուած մը տուած էր այն Գերմանացի ազգատ հանքագործին որդին, որոյ ծննդեան չորս հարիւրերորդ տարեդարձն դեռ մօտերս մեծաւ չքով յոբելեանաւ ի Գերմանիա և յայլ երկիրս։

Եգիպտական խնդիրն դեռ եւս լուծեալ չէ և գժուարին է ըսել նաեւ թէ իրերն ինչ վախճանի պիտի յանդին։ Սուանկի մէջ Հիքս փաշայի զարհուրելի պարտութենէն յետոյ, ուրիշ Եգիպտական փոքրիկ զօրաբանակ մը եւս յաղթուեցաւ Մէհտիի կուսակիցներէն։ Գերեվաճառութենէն մեծ չահ ունեցող հզօր ցեղապետներ կը թուի թէ մոռնալու համակրութիւն ունին Սուա Մարգարէին վասին։ Գերեվաճառութեան դարչելի առեւտուրն արգելեալ է Եգիպտական կառավարութեան կողմանէ, վասնորոյ Մէհտին զօրաւոր կուսակիցներ դտած է այն Արաբ ցեղապետներէն որոց բոլոր զօրութիւնն և հարստութիւնն այդ անարդ առեւտրովն յառաջ եկած է։ Տակաւին չը դիտցուիր թէ Անգղիական կառավարութիւնն ինչ որոշում պիտի տայ այս խնդրոյն նկատմամբ։ Լուր տրուեցաւ թէ Հնդկաստանէն զօրք յԵգիպտոս բերելու խորհուրդ մը կայ, այս ապստամբութիւնն նուաճելու իբր լաւագոյն միջոց։ Սակայն և այնպէս ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Անգղիոյ յաւէտ խորհուրդ պիտի տայ որ Եգիպտական կառավարութիւնն Մէհտիին այժմ դրաւած երկիրներն թողու, և իւր բոլոր զօրութիւնն կեդրոնացնէ բուն Եգիպտոսը զարդացնելու և զօրացնելու։

Սուէզի ջրանցքի խնդիրն լուծման աւելի մօտեցած կերեւի։ Պ. Տը Լեսեպսի այցելութիւնն յԱնգղիա՝ ապարդիւն չեղաւ բոլորովին. և Անգղիական նաւատեառց և վաճառականաց հետ կատարուած երկար բանակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս երկու կողմն ալ ըստ բաւականի դոհ ընող կարգադրութիւն մը եղած է առ այժմ։ Այս կարգադրութիւնք ընդունուած են վաճառականաց կողմանէ, դլխաւորաբար անոնց չահերն ի նկատ առնուելով։ Ցիշեալ կարգադրութեամբք Գաղիական ընկերութիւնն կը խոստանայ նաւուց երթեւեկութիւններն դիւրացնել, կամ ներկայ ջրանցքը լայնցնելով և կամ ուրիշ ջրանցք մը եւս պեղելով. կը խոստանայ նաեւ ընկերութեան վարչութեան մէջ գտնուող երեք Անգղիացոց յաւելցնել եօթն Անգղիացիք եւս, որք քուէատու անդամք պիտի լինեն ջրանցքի վարչութեան մէջ։ Ուրիշ մի քանի պայմաններն են, ջրանցքի պաշտօնէից մէջ Անգղիախօսներու թիւն աւելցնել, որպէսզի Անգղիական նաւերն դիւրութիւն վայելեն իրենց երթեւեկութեանց մէջ, երթեւեկութեանց տուրքերն նուազեցնել, եւ

Լոնտոնի մէջ խորհրդատու յանձնաժողով մը եւ յատուկ դործակալութիւն մը հաստատել տրոյ վճռման համար։ Կերեւի թէ Անդղիայի նաւատեարք ըստ բաւականի գոհ չդած են այս կարդադրութիւններէն. բայց տակաւին խնդիրն բոլորովին վերջացած չկրնար համարուիլ. Թայմզ լրագիրն կը պահանջէ որ այժմ վաճառականաց չահերն ի նկատ առնուելէն յետոյ, ի հաչիւ առնուին նաեւ Անդղիական ազդին ընդհանուր չահերն եւ այս առթիւ այնպիսի իշխանութիւն մը բատցուի Եդիպտական Լրանցքին վրայ, որով Անդղիա կարող լինի Հընդկական մեծ կայսերութեան հետ ունեցած իւր հաղորդակցութիւնն կատարեալ ապահովութեան մէջ դնել։

Անդղիա տակաւին կը շարունակէ իւր բարեկամական միջնորդութիւնն ընդ մէջ Դաղիոյ եւ Չինու կայսերութեան, եւ թէպէտ յաջողած կերեւի Չինու կայսերութեան վոքը դիջումներ ընել տալ մի քանի վոքը կէտերու մէջ, այսու ամենայնիւ վոքը կռիւ մը տեղի ունեցած է արդէն ռահմանագլխոյ բերդերէն միոյն մէջ ուր բնիկք դիմադրել ուղած են Դաղիացւոց դրաւման։ Ա.յս խնդիրն կրնայ շատ մեծնալ, և կրնայ մինչեւ անդամ ահեղ և երկարատև պատերազմի մը առթիւ լինել։ Սակայն Եւրոպա և Պիղմարք իշխանն հաշտ աչօք պիտի նկատեն այսպիսի պատերազմ մը. վասնդի այդ պատերազմը բաւական երկար տեւն դԵւրոպա խաղաղ պահելու պիտի նպատակ. Դաղիական ազդն պատերազմասէր է, և եթէ ի Չինաստան չդիմէ, շատ հաւանականաբար պիտի ձեռնարկէ դարձեալ դիմելու ի Պերլին։

Ի նպաստ Չեչմէի երկրաշարժէն արկածելոց մեծ վաճառահանդէսն տեղի ունեցաւ Բերա, Ռուսաց դեսպանատան մէջ ընդ Բարձր հովանաւորութեամբ Վ.Ե.Հ. Սուլթանին անցեալ չորեքշաբթի օր որ տեւեց երեք օր։ Սա ընտիր ճաշակաւ զարդարուած սքանչելի տեսարան մը կընծայէր ամեն կարդի այցելուաց։ Բացի թէյի, սուրճի, անուշահամ ուտելեաց, համեղ ըմպելիքներու, դրամախոհութեան և ծաղկանց վաճառանոց համար զարդարուն տաղաւարներէ և սեղաններէ, տարբեր սրահներու մէջ կը տեսնուէին Տիկին Տըֆերինի, Տիկին Նոայլ խանումներն։

Ուրիշ փառաւոր սրահի մը մէջ կը գտնուէր Կայսերական խանումին չդեղագեղ զարդարուած Օսմ. վաճառներով որք Վ.Ե.Հ. Կայսեր ընտիր ճաշակը ցոյց կուտային։ Ա.յս Օսմ. ճիւղին կը նախագահէր Տիկին Հոպարթ իրեն ալակից ունենալով Տիկին Սարդիս Համամճեան և Օրիորդք Մխլվ.ք Օսմանեան դդեստուք հադուած։

Ամեն խանումներն ալ որոյ կը նախագահէին դեսպանուհիք և բարձրատիճան ընտանեաց Տիկնայք և Օրիորդք, իրենց ճաշակաւոր զարդարանքներով և ընտիր վաճառներով այցելուաց բաղմութիւնն իրենց կը գրաւէին։

Ցեսոյ անվաճառ մնացած բոլոր վաճառներն աճուրդի կամ վիճակահանութեան դրուելով՝ վաճառահանդեսի բոլոր հասոյթն քանի մը հազար լիրա եղած լինելէ կը թուի։

ՎՐԻՊԱԿ

Նախորդ թուոյ 177 երես առաջին սիւն 5րդ տողին մէջ ճերմակ բառը վերմակ պիտի կարդացուի։

Խմբագիր-Տնօրէն
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Զագմագիըլար, Ցակոբեան խան, Թիւ 13